

A francia forradalom éjszakái

A francia forradalmakról nagyon sok vizsgálat és tanulmány látott napvilágot. Azonban még mindig van olyan része, melynek részleteiről kevesebbet lehetett tudni különböző okok miatt. 2013-ban azonban megjelent egy tanulmánykötet, ami a francia forradalmak éjszakáiról szól. A kötet a 2011 szeptemberében Clermont-Ferrand-ban tartott konferencia anyagát tartalmazza.

A kötet magyar nyelven nem jelent meg eddig, *Les nuits de la Révolution française*, vagyis „A Francia forradalom éjszakái” címet viseli, és a Presse Universitaire Blaise-Pascal gondozásában jelent meg 2013-ban. A kötet szerkesztője *Philippe Bourdin*, az Université Blaise-Pascal Clermont 2 oktatója. Szerzői között pedig nem csak a francia történészek képviselik magukat, hiszen kanadai és olasz szerző tanulmánya is megjelent a kötetben.

A kötet 429 oldalas, ez összesen 4 részre oszlik, leszámítva a bevezetést, köszönetnyilvánítást és az összegzést. Az első rész inkább politikátörténeti tanulmányokat tartalmaz. A politikai akciók idejeként értelmezi az éjszakát. Az ellenállásról, a mézárításokról szól.

A második nagyobb egység az éjszakai időtöltésekkel foglalkozik. Megtudhatjuk, hogyan töltik az éjszakát többek között a katonák és a nők. Inkább művelődéssel foglalkozó tanulmányok, és életmódtörténettel kapcsolatos írásokkal ismerkedhetünk meg.

A harmadik fejezet a Barátságos éjjelek címet viselhetné magyarul. Kisebb közösségek társadalmának vizsgálatával foglalkozó tanulmányok szerepelnek ebben a blokkban. Többek között egy börtön társadalmának taglalása is megjelenik. Tehát a társadalomtörténeti vizsgálódások sem szorulnak háttérbe. Viszont a technikai fejlődéssel összekapcsolódó tanulmány is helyet kap a kötetben, mint például a pirotechnika alkalmazása. A modern politikai propaganda fegyvertárában manapság megtalálható eszközökről is kiderül, hogy nem is annyira új keletű dolgokról van szó.

Az utolsó egység az Elképzelések és megvalósulások címet kapta. A szerzők ebben a részben elsősorban képzőművészeti alkotások vizsgálatá-

nak segítségével kívánnak képet alkotni a forradalom éjszakáiról. Festmények, képek és irodalmi művek alkotják a vizsgálat tárgyát. Az alkotások közül azonban nem mindegyik francia nyelvű, vagy francia földön készült. Gyermekeknek szóló irodalom vizsgálata és olasz szerzők művei is nagyító alá kerülnek.

A kötetben szereplő képek nagy része a nagy francia forradalom időszakát, vagy annak egy szakaszát mutatja be, és nem ritkán gúnyrajz vagy karikatúra. A kötet borítóján szereplő kép nem francia alkotás, festője James Gillray Thomas Paine-t ábrázolja alvás közben, sapkáján Libertas felirattal. Az ágy függönyén Bourbon-liliomok láthatók, kifejezve a francia forradalommal való szimpátiáját. Azonban a kötet nem csak és kizárólag az 1789-ben kezdődött francia forradalommal foglalkozik. Szerepelnek benne az 1830-as, 1848-as forradalomhoz és az 1871-es évhez kötődő írások is.

A kötet első tanulmánya azonban mégsem a francia forradalomhoz kapcsolódik. *Alain Cabantous* írása a londoni Gordon-lázadást vizsgálja. A mozgalom 1780-ban kezdődött egy 1778-as III. György által aláírt törvénnyel, mely felszólítja az angol kormányzatot, hogy vonják vissza a római katolikus egyház korlátozására vonatkozó döntéseket. A mozgalom nevét vezetőjéről, Sir George Gordonról kapta, aki a Protestáns Szövetség vezetője volt. A lázadás az amerikai függetlenségi háború csúcspontjaként is felfogható. A vezetők úgy gondolták, hogy Franciaország destabilizálni készül a Brit Birodalmat egy közelgő francia támadás előtt. Ezen esemény körülményeit és dramaturgiáját tanulmányozza a szerző egyetlen éjszakára lebontva.

Guillaume Mazeau tanulmányában a francia forradalmat megelőző majd az azt követő néhány évben vizsgálja, hogyan alakult a pirotechnika, vagyis inkább a tűzijáték felhasználása. Tanulmányából kiderül, hogy elsősorban fontos politikai és a királyi családhoz köthető eseményeken használták, vagyis felhasználása erőteljesen köthető Versailles-hoz. Tűzijátékkal ünnepelték többek között 1770-ben a Dauphin házasságát Marie-Antoinette-tel. Azonban a XV. Lajos téren zajlott látványosság 130 halálos áldozatot követelt. Ezt később rossz jelként értelmezték a monarchia jövőjére nézve. Be kell látni, nem minden alap nélkül. A forradalom alatt azonban elsősorban propaganda eszközként alkalmazták. A petárdák és más eszközök használatával képesek voltak elérni, hogy a népszerű politika nem feltétlenül erőszakos. Kifejti továbbá a szerző azt is, hogy I. Napóleon a kommunikációt is modernizálni kívánta, és ehhez új médiumokat vont be a használatba. A tűzijátékok megtervezésekor festőket és építészeket kezdett alkalmazni, hogy a kívánt hatás minél grandiózusabb legyen. Már különböző színes töl-

teteket is készítettek, hogy minél impozánsabb legyen a végeredmény. Az első ilyen tűzijátékra 1810 júniusában került sor Neuilly-ben, a Napóleon és Mária Lujza esküvőjét követő ünnepség részeként.

Michel Biard a hálósapka, illetve a sapka szimbolikájáról írt elemzést. Az alváshoz felvett sapka azonban nemcsak az egészség megőrzésére szolgál, illetve a jó alvás biztosítására, hanem arra is, hogy a rémálmokat távol tartsa. Azonban a karikatúrákban a hálósapkát és a szabadság sapkáját gyakran összekeverik, így félreértelmezik. A hálósapka a magánszférát is jelképezte, azonban a magánszférából kilépett és publikussá vált.

Külön tanulmány foglalkozik a rémálmokkal. Megtudhatjuk, hogy a szó eredetekor még betegséget jelentett, majd hogyan alakult át a ma is használatos értelemben. A tanulmány inkább nyelvészeti vizsgálódásnak tűnik történelmi helyett, azonban érdekes eredményt hoz.

A kötetben szereplő tanulmányok összegzésére *Pierre Serna* vállalkozott. Tanulmányának címe stílusosan *A Nap sosem tér nyugovóra a forradalom alatt...* címet kapta. Szinte mindegyik tanulmányt megemlíti, de elsősorban a kezdő tanulmányra hivatkozik. Mindenekelőtt az éjszaka spirituális jelentőségét emeli ki. Azt, hogy a sötétség milyen hatással van az emberekre. Illetve kérdésként felteszi, hogy az éjszaka ad-e keretet a politikának.

De felmerül a kérdés, hogy miért is kell az éjszakával, annak eltöltésével foglalkozni? Az összegzésből az is kiderül, hogy az éjszaka mindenki számára otthonos és ismerős érzetet nyújt, a pihenés, az erőgyűjtés időszaka.

Nem szabad azonban azt sem elfelejteni, hogy minden évszakban más-kor kezdődik az éjszaka. Attól függően, hogy tél vagy nyár van. Illetve, hogy az éjszaka alatt az óra által jelzett időpontot értjük, vagy csupán azt, hogy besötétedik, csend és sötétség borul mindenre.

A kötet szerkesztése nagyon jól sikerült. Az egyes tanulmányok, témakörök igen jól elkülönülnek, a képek és diagramok beillesztése is jó. Azonban volt némi hiányérzetem. A tanulmánykötetekben általában rövid tartalmi összefoglaló szerepel a tanulmányokról, vagy a szerző kilétével kapcsolatban található néhány mondat. Ebben a kötetben ez hiányzik.

Philippe Bourdin (szerk.): *Les nuits de la Révolution française* (A francia forradalom éjszakái). Université Blaise-Pascal, Clermont-Ferrand, 2013. 429 o.

Kiss Andrea